

УДК 351:378:796.011.3(477)

Дегтяр Олег Андрійович,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту та адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, 61002, Україна, м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Дегтяр Олег Андреевич,

доктор наук по государственному управлению, доцент кафедры менеджмента и администрирования, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова, 61002, Украина, г. Харьков, ул. Маршала Бажанова, 17 (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Diehtiar Oleg Andriiovych,

Doctor of Science in Public Administration, associate professor of the Department of Management and Administration, O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, 17, Marshal Bazhanov Street, Kharkiv, 61002, Ukraine, (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Вавренюк Сергій Анатолійович,

кандидат наук з державного управління, викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, 61023, Україна, м. Харків, вул. Чернышевського, 94, (057) 700 31 71, nuczu@mns.gov.ua

ORCID: 0000-0002-6396-9906

Вавренюк Сергей Анатольевич,

кандидат наук по государственному управлению, преподаватель кафедры пиротехнической и специальной подготовки, Национальный университет гражданской защиты Украины, 61023, Украина, г. Харьков, ул. Чернышевского, 94, (057) 700 31 71, nuczu@mns.gov.ua

ORCID: 0000-0002-6396-9906

Vavrenyuk Serhii Anatoliiovych,

PhD in Public Administration, lecturer of the Department of pyrotechnic and special training, National University of Civil Defense of Ukraine, 61023, Ukraine, Kharkiv, st. Chernyshevskogo, 94, (057) 700 31 71, nuczu@mns.gov.ua

ORCID: 0000-0002-6396-9906

МЕХАНІЗМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНИМ РІВНЕМ “БАКАЛАВР”

Анотація. Проведені аналіз та узагальнення змісту, форм, структури підготовки фахівців фізичної культури і спорту за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у частині формування комплексу професійно-прикладних знань, умінь, навичок, які забезпечують можливість здійснення керівних, організаторських, комунікативних функцій у процесі управлінської діяльності на рівні організації, установи, підприємства фізкультурно-спортивного профілю, на відповідних посадах апарату державної служби.

Ключові слова: роль фізичної культури, фізична підготовленість, освітньо-кваліфікаційний рівень, освітньо-професійна програма, навчальні дисципліни управлінського циклу.

МЕХАНИЗМЫ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В СФЕРЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ПО ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-КВАЛИФИКАЦИОННОМУ УРОВНЮ “БАКАЛАВР”

Аннотация. Проведены анализ и обобщение содержания, форм, структуры подготовки специалистов физической культуры и спорта по образовательно-квалификационному уровню “бакалавр” в части формирования комплекса профессионально-прикладных знаний, умений, навыков, обеспечивающих возможность осуществления руководящих, организаторских, коммуникативных функций в процессе управленческой деятельности на уровне организации, учреждения, предприятия физкультурно-спортивного профиля, на соответствующих должностях аппарата государственной службы.

Ключевые слова: роль физической культуры, физическая подготовленность, образовательно-квалификационный уровень, образовательно-профессиональная программа, учебные дисциплины управленческого цикла.

MECHANISMS OF THE STAFFING PROVISION IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN HIGHER EDUCATION FOR THE QUALIFICATION OF “BACHELOR”

Abstract. The analysis and synthesis of content, form, structure, training of specialists of physical culture and sport in the qualification of “Bachelor” in the formation of complex professional and applied knowledge and skills that enable the implementation of guidelines, organizational, communication functions in

the management of at the level of organizations, institutions, enterprises sports profile in similar positions of civil service staff are conducted.

Keywords: the role of physical education, physical fitness, education level, educational and professional program management cycle training courses.

Постановка проблеми. Модель багаторічної підготовки протягом навчання у вузі передбачає п'ять етапів. Враховуючи низький рівень фізичної підготовленості випускників, першим обов'язковим етапом є загальна фізична підготовка. Для розуміння складності проблеми до створення програм професійно-прикладної фізичної підготовки необхідно підходити з позиції системності.

Випускник вищого навчального закладу у сфері управління фізичною культурою і спортом має володіти сукупністю знань, умінь та навичок, які забезпечують здатність фахівця використовувати техніку ділового спілкування, ораторського мистецтва, ділового адміністрування; реалізовувати інноваційні технології менеджменту, маркетингу, рекламної справи в умовах ринкової економіки; здійснювати управління підприємством, організацією спортивної спрямованості незалежно від форм власності.

Викладач або керівник будь-якого рівня в галузі фізичної культури і спорту має володіти широким спектром знань, які визначають специфіку викладацької, тренерської, інструкторської діяльності, з одного боку, а з іншого — бути компетентним у розв'язанні питань і проблем, пов'язаних із державним управлінням галуззю, економічних, фінансових, юридичних, соціальних, полі-

тичних аспектів, що обумовлюють ефективність функціонування галузі та напрям її розвитку, що на сьогодні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленню і розвитку національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої дослідження В. Г. Ареф'єв, А. Д. Дубогай, М. Д. Зубалій, Т. Ю. Круцевич, А. С. Куц, Р. Т. Раєвський, С. М. Домбровська, С. М. Сінгаєвський, Б. М. Шиян та ін.

Однак наявність зазначених досліджень, отримані результати та розроблені науково-методичні рекомендації за окресленими напрямками можуть бути використані для вирішення нагальних сучасних проблем управління галуззю, а саме сприяти підвищенню ефективності діяльності органів державної влади в розвитку фізичної культури і спорту. Разом із тим системний аналіз наявних джерел свідчить про їх надто загальний або вузькопрофесійний характер. Крім того, теоретичні основи державного управління фізичною культурою і спортом у вищих навчальних закладах для студентської молоді розглядаються епізодично, без застосування комплексного підходу, що призводить до відсутності науково обґрунтованих висновків, рекомендацій та пропозицій, які мали б спри-

яти якісному вирішенню завдань щодо розвитку галузі.

Мета статті — проаналізувати та спрогнозувати модель багаторічної підготовки фахівця з фізичної культури і спорту у вищому навчальному закладі за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”.

Виклад основного матеріалу. Мета дисципліни “Фізичне виховання” у вищому навчальному закладі III–IV рівнів акредитації:

- послідовне формування фізичної культури особистості фахівця відповідного рівня освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр);
- знання основ ППФП і уміння застосовувати їх на практиці.

Для досягнення студентами мети фізичного виховання передбачається комплексне вирішення таких завдань:

- формування розуміння ролі фізичної культури в розвитку особистості та підготовки її до професійної діяльності;
- набуття рухових умінь і навичок забезпечення загальної і професійно-прикладної фізичної підготовленості, що визначатимуть психофізичну готовність випускників вищого навчального закладу освіти до життєдіяльності й обраної професії.

Ефективність цієї підготовки зумовлена її структурою. Формування підготовленості — це неперервний процес, який проходить поетапно.

Модель багаторічної підготовки протягом навчання у вузі передбачає п'ять етапів. Враховуючи низький рівень фізичної підготовленості випускників, першим обов'язковим етапом є загальна фізична підго-

товка. Для розуміння складності проблеми до створення програм професійно-прикладної фізичної підготовки необхідно підходити з позиції системності. Зважаючи на завдання дослідження, здійснено аналіз та узагальнення змісту, форм, структури підготовки фахівців фізичної культури і спорту за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у частині формування комплексу професійно-прикладних знань, умінь, навичок, які забезпечують можливість здійснення керівних, організа-торських, комунікативних функцій у процесі управлінської діяльності на рівні організації, установи, підприємства фізкультурно-спортивного профілю, на відповідних посадах апарату державної служби.

Аналіз освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки бакалаврів у галузі фізичної культури і спорту за напрямками “Здоров'я людини”, “Спорт”, “Фізичне виховання” (напрямок підготовки 0102) та “Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура” (напрямок підготовки 010100) засвідчив, що випускник вищого навчального закладу у сфері управління фізичною культурою і спортом має володіти сукупністю знань, умінь і навичок, які забезпечують здатність фахівця використовувати техніку ділового спілкування, ораторського мистецтва, ділового адміністрування; реалізовувати інноваційні технології менеджменту, маркетингу, рекламної справи в умовах ринкової економіки; здійснювати управління підприємством, організацією спортивної спрямованості незалежно від форм власності на основі

грунтового оволодіння основами галузей права (господарського, трудового, підприємницького, фінансового, адміністративного та інших), змістом дисциплін економічного та фінансового спрямування, основами менеджменту організацій. Згідно з наведеним, фахівці за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у галузі фізичної культури і спорту можуть обіймати такі керівні посади: директор (керівник) підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості, завідувач спортивної споруди, директор (керівник) малого підприємства у

сфері охорони здоров'я, освіти, культури тощо [1] (таблиця).

Порівняльний аналіз за кількістю та змістом навчальних дисциплін управлінського циклу за наведеними напрямками виявив, що професійно-прикладна підготовка до управлінської діяльності за напрямом “Здоров'я людини” забезпечується у процесі проходження та оволодіння змістом навчальних дисциплін:

- “Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту” обсягом 54 год та “Олімпійський та професійний спорт” обсягом 81 акад. год;

Навчальні дисципліни, що забезпечують підготовку майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту до управлінської діяльності

Напрямок підготовки бакалавра	Навчальні дисципліни управлінського циклу (кількість академічних годин)	% до загального часу
ОПП підготовки бакалавра “Здоров'я людини” (0102)	Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту – 54 акад. год Олімпійський та професійний спорт – 81 акад. год	1,56 %/ (8640 год)
ОПП підготовки бакалавра “Спорт” (0102)	Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту – 81 акад. година. Олімпійський спорт – 189 акад. год Професійний спорт – 108 акад. год	4,36 %/ (8640 год)
ОПП підготовки бакалавра “Фізичне виховання” (0102)	Характеристика сфери фізичного виховання – 81 акад. год Професійна діяльність у сфері фізичного виховання – 81 акад. год Олімпійський та професійний спорт – 108 акад. год	3,13 %/ (8640 год)
ОПП підготовки бакалавра “Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура” (010100)	Правознавство – 81 акад. год Економічна теорія – 108 акад. год Політологія – 108 акад. год Соціологія – 81,5 акад. год Спортивні споруди і обладнання – 54 акад. год Управління у сфері фізичного виховання – 54 акад. год Організація і методика оздоровчої фізичної культури – 81 акад. год	6,11 %/ (9288 год)

- за напрямом “Олімпійський та професійний спорт”: “Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту” – 81 год “Олімпійський спорт” – 189 год, “Професійний спорт” – 108 год;

- за напрямом “Фізичне виховання”: “Характеристика сфери фізичного виховання” – 81 акад. год, “Професійна діяльність у сфері фізичного виховання” – 81 год, “Олімпійський та професійний спорт” – 108 год;

- за напрямом “Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура”: “Правознавство” – 81 год, “Економічна теорія” – 108 год, “Політологія” – 108 год, “Соціологія” – 81,5 год, “Спортивні споруди і обладнання” – 54 год, “Управління у сфері фізичного виховання” – 54 год, “Організація і методика оздоровчої фізичної культури” – 81 год.

Державні стандарти окремих напрямів підготовки фахівців суттєво відрізняються як за кількістю навчальних дисциплін, так і за загальним часом відведеного на їх проходження, що, у свою чергу, вносить суттєві корективи під час визначення кількості годин на аудиторну та самостійну роботу студента, а також добору змістових модулів, окремих тем, обсягу навчального матеріалу, форм роботи студента та форм контролю за результатами навчальної діяльності. Значним недоліком діючих державних стандартів, на нашу думку, є значне зменшення кількості годин соціально-економічної підготовки, яка за своїм змістом і специфікою створює підґрунтя професійної готовності фахівця до управлінської діяльності.

З іншого боку, передбачено варіативну частину освітньо-професій-

них програм, яка може передбачати перелік дисциплін управлінського циклу за вибором студента або навчального закладу, що створює ситуацію неузгодженості, з точки зору єдності державних вимог до змісту управлінської підготовки майбутніх викладачів, керівників, державних службовців у галузі фізичної культури і спорту. Найбільшою питомою часткою кількості годин, відведених на дисципліни управлінського циклу, характеризується державний стандарт підготовки бакалавра за напрямом “Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура” – 6,11 % від загального часу, передбаченого в освітньо-професійній програмі, а найменшим він є за напрямом “Здоров’я людини” – 1,56 %.

Іншим інформативним показником є порівняння часу відведеного в освітньо-професійних програмах на проходження дисциплін управлінського циклу із розрахунковим відповідно до існуючих методик [2, с. 196]. Компаративний аналіз засвідчив, що розрахунковий час для вирішення усіх навчальних завдань та досягнення кінцевої мети навчання з якісним засвоєнням студентами навчального матеріалу з курсів “Менеджмент і маркетинг фізичної культури і спорту”, “Економіка фізичної культури і спорту” має знаходитись у діапазоні 135–162 акад. год або 2,5–3 національні кредити, з яких 1,5–2 кредити мають бути відведені на аудиторну роботу, а 1 кредит – на самостійну роботу студента. У діючих державних стандартах академічний час, відведений на вивчення згаданих навчальних дисциплін, є майже у два рази меншим від розра-

хункового, що власне зводить до небезпечного мінімуму час, відведений на аудиторну роботу зі студентом, знижує дієвість контрольних заходів за навчальною діяльністю майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Така ситуація, на нашу думку, призводить до негативних наслідків, які полягають в наступному:

- невідповідність обсягу знань майбутніх фахівців з дисциплін управлінського циклу вимогам визначених в освітньо-кваліфікаційних характеристиках підготовки бакалаврів за певними напрямками;

- недостатня сформованість практичних умінь та навичок, загальної професійної компетентності управлінської діяльності в галузі фізичної культури і спорту;

- нездатність випускників на належному рівні виконувати функції відповідно до займаної посади у сфері управління фізичною культурою і спортом.

Зважаючи на багатоманітність завдань, специфіку діяльності в окремих підсистемах сфери фізичної культури і спорту, усунення вищезначених негативних наслідків вбачається можливим шляхом введення в систему підготовки фахівців додаткової спеціалізації у сфері управлінської діяльності за рахунок годин варіативної частини програм, що дозволить здійснити цільове спрямування певного контингенту студентів на майбутню і подальшу поглиблену спеціалізацію саме в управлінській сфері галузі фізичної культури і спорту з подальшою перепідготовкою за певним фахом та післядипломною підготовкою з метою підвищення кваліфікації. Системою безперервної

освіти висококваліфікованих управлінських кадрів для галузі фізичної культури і спорту передбачена освітньо-професійна післядипломна підготовка [3, с. 10]. Законом визначено, що під освітньо-професійною післядипломною підготовкою слід розуміти реалізацію освітньо-професійної програми, яка забезпечує підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів, стажування тощо, на базі освітньо-професійної програми підготовки кваліфікованого робітника, молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста чи магістра. Система післядипломної освіти забезпечує перманентне вдосконалення фахової компетенції фахівців підсистем галузі, ґрунтується на врахуванні специфіки професійної діяльності різних категорій працівників у сфері фізичної культури і спорту: керівників, державних службовців, викладачів навчальних закладів, тренерів з видів спорту, оздоровчої фізичної культури, спортивних лікарів.

Як свідчить проведений аналіз системи підготовки та формування організаторської та управлінської складових фахово-професійної компетенції майбутнього спеціаліста з фізичної культури і спорту, важливе місце в подальшому професійному зростанні, підвищенні ефективності управлінської діяльності керівної ланки галузі, відведено саме післядипломній освіті: перепідготовці та підвищенню кваліфікації управлінців, менеджерів, державних службовців фізичної культури і спорту. Перепідготовка залежно від специфіки майбутньої діяльності може передбачати отримання особою другої вищої освіти в галузі фізичної культури і

спорту або отримання другої вищої освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр) в інших галузях, пов'язаних з підготовкою управлінців, менеджерів, державних службовців, особами, які мають базову або повну вищу освіту в галузі фізичної культури і спорту [4].

На нашу думку, викладач або керівник будь-якого рівня в галузі фізичної культури і спорту, незалежно від форм власності, має володіти широким спектром знань, які визначають специфіку викладацької, тренерської, інструкторської діяльності, з одного боку, а з іншого – бути компетентним у розв'язанні питань і проблем, пов'язаних з державним управлінням галуззю, економічних, фінансових, юридичних, соціальних, політичних аспектів, що зумовлюють ефективність функціонування галузі та напрям її розвитку.

Надзвичайно актуальним для вдосконалення системи підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту залишається питання реалізації основних положень Болонської декларації в нормативних документах, які регламентують процес підготовки висококваліфікованих фізкультурно-спортивних кадрів. Виконання положень Болонської декларації дасть можливість, насамперед, розширити сферу працевлаштування фахівців підготовлених у вищих навчальних закладах України на ринках праці країн Європейського союзу. Створення єдиного європейського освітянського простору передбачає перехід на єдині стандарти навчання шляхом уведення двоступеневої системи вищої освіти, системи залікових кредитів, уніфікованої системи

оцінювання успішності навчальної діяльності майбутніх фахівців. Процеси європейської інтеграції України у сфері вищої фізкультурної освіти мають ґрунтуватися на принципах мобільності, автономії з відповідальністю, базуванні вищої освіти на наукових дослідженнях, освіти протягом усього життя, диверсифікації, якості освіти, сумісної кваліфікації, привабливості [5]. Реалізація всього комплексу завдань підвищення якості вищої освіти в галузі має передбачати:

- відповідність змісту вищої фізкультурної освіти професійно-кваліфікаційним характеристикам професій галузі фізичної культури і спорту, які мають розроблятися відповідно до стандартів, що висуваються до змісту та якості фізкультурно-оздоровчих, спортивних, рекреаційно-відновлювальних та інших послуг як специфічного продукту, що створюється галуззю;

- узгодження та приведення відповідно до освітньо-професійних програмах кількості предметів, кредитів, загального терміну підготовки фахівця зі стандартами країн, що утворюють єдиний освітянський простір;

- узгодження та приведення у відповідність змісту, кредитів, форм навчальної роботи, контролю, системи оцінювання навчальної діяльності за окремими навчальними предметами шляхом поглиблення співпраці з вищими навчальними закладами Європи;

- розроблення ефективних методів дослідження та оцінки якості вищої фізкультурної освіти, що надається відповідними навчальними закладами;

- створення належних соціально-економічних умов для учасників освітнього процесу за рівнями: навчальний заклад, студент, викладач.

Також доречно зазначити, що під поняттями “узгодженість” та “приведення у відповідність” ми розуміємо уніфікацію освітніх комунікацій на рівні принципів та пріоритетів у підготовці бакалаврів та магістрів, із врахуванням визнаних переваг вітчизняної системи освіти, передбаченням у змісті навчальних модулів особливостей формування, функціонування, розвитку національної фізичної культури і спорту [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження щодо підготовки управлінської ланки у сфері фізичної культури і спорту, можна зробити узагальнення та висновки:

- правової регламентації та впорядкування вимагає система підготовки висококваліфікованих фахівців для сфери фізичної культури і спорту в частині визначення економічної, соціальної, фінансової доцільності надання додаткової спеціальності в галузі фізичної культури і спорту непрофільним фахівцям;

- структурної оптимізації вимагають освітньо-професійні програми підготовки кадрового корпусу галузі в частині перегляду існуючих концептуальних підходів до формування змісту, організаційно-методичних, процесуальних основ підготовки фахівців до управлінської діяльності;

- процеси євроатлантичної інтеграції України вимагають приведення у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої фізкультур-

ної освіти, нормативно-правового, організаційного забезпечення підготовки фахівців фізичної культури та спорту з дотриманням вихідних положень Болонської декларації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту* : затверджена Указом Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004. — К., 2004. — 16 с.
2. *Гасюк І. Л.* Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / І. Л. Гасюк // *Університетські наук. записки: часопис ХУУП*. — Х. : Вид-во ХУУП, 2010. — № 3 (35). — С. 195–203.
3. *Гузарь В. М.* Процес управління фізичною культурою і спортом / В. М. Гузарь // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. — Х., 2009. — № 17. — С. 9–18.
4. *Данилко М.* Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту / М. Данилко // *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. — 2002. — № 2–3. — С. 49–52.
5. *Дутчак М.* Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. — 2003. — № 16. — С. 3–16.
6. *Вавренюк С. А.* Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / С. А. Вавренюк // *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. — Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. — Вип. 3 (46). — С. 210–215.